

of the main international legal acts that form the basis for the protection of children in situations of armed conflict. The author focuses on the most widely recognized instrument on the rights of the child - the Convention on the Rights of the Child. It is emphasized that neither the status of a refugee or asylum seeker, stateless person, citizen of an unrecognized country, etc. can in any way limit the fundamental rights of the child. It is noted that national legislation is an important part of the legal system designed to protect children in conflict zones. It is noted that the first obligation that the UN Convention imposes on the state is to take care of abducted children, as such harm is multidimensional and continues every minute while they are still held hostage. It is emphasized that deportation is one of the grave crimes against humanity committed by the Russian Federation during the war in Ukraine. Russia systematically shells schools, kindergartens and other buildings that are civilian facilities for children. As a result, children and youth are deprived of the full and proper realization of their right to a decent education. Official materials are used to show the forced recruitment and use of children in hostilities. It is emphasized that children of war in Ukraine are victims of injustice and human rights violations. Therefore, it is necessary to make joint efforts to protect the rights of children in war, to conduct further research on the need to comply with international standards and to promote the restoration of children's rights in war.

Keywords: human rights, children's rights, Russian aggression, deportation, forced recruitment, war, international law.

DOI: 10.33766/2786-9156.106.1.39-52

УДК: 347.6

Перепьолкін С. М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро, Україна)

e-mail: psm-13@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2914-5898>

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ПІКЛУВАННЯ ТА УТРИМАННЯ У ВІДНОСИНАХ МІЖ БАТЬКАМИ ТА ДІТЬМИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено аналізу визнаних Україною актів міжнародних організацій і чинних міжнародних договорів України, які разом із нормативно-правовими актами України складають сімейне законодавство України та містять правила поведінки, що стосуються обов'язків піклування та утримання у відносинах між батьками та дітьми. У процесі дослідження обґрунтовано думку з приводу недоречності отождошення міжнародних договорів та міжнародно-правових актів, різновидом яких є також різноманітні акти міжнародних організацій. Встановлено, що в текстах визнаних Україною актів міжнародних організацій та чинних багатосторонніх і двосторонніх міжнародних договорів України здебільшого приділяється увага обов'язкам батьків піклуватися та утримувати дітей, ніж навпаки. Виявлено, що в чинних міжнародних договорах України поряд із батьками та дітьми учасниками правовідносин піклування і утримання можуть бути й особи, які відповідають за них за

законом, а також держави або організації регіональної економічної інтеграції. У законодавстві України виявлено невідповідність між положеннями ч. 1 ст. 13 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. та положеннями ст. 9 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. Її сутність полягає в тому, що, відповідно до Сімейного кодексу України, частиною сімейного законодавства України є лише міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а не всі чинні міжнародні договори України, як це зазначено в Законі України «Про правотворчу діяльність». У зв'язку з цим, ч. 1 ст. 13 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р., запропоновано викласти в такій редакції: «Частиною національного сімейного законодавства України є чинні міжнародні договори України, що можуть бути використані для регулювання сімейних відносин». Викласти в іншій редакції запропоновано і ст. 9 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р.

Ключові слова: обов'язок піклування, обов'язок утримання, батьки, діти, сімейне законодавство, нормативно-правові акти України, чинні міжнародні договори України.

Постановка проблеми. Виконання зобов'язань про піклування та утримання у відносинах між батьками та дітьми має важливе значення у повсякденному житті між представниками як українського народу, так і між представниками народів зарубіжних країн. Через різні чинники учасниками таких відносин можуть бути і громадяни різних держав, які, як і громадяни однієї держави, інколи проживають окремо один від одного не тільки в межах території однієї держави, а також і в межах територій різних держав. З огляду на це, виконанню зобов'язань про піклування та утримання можуть перешкоджати різноманітні проблеми нормативно-правового та/або фактичного характеру. Часто такі проблеми виникають у зв'язку з відмінностями саме нормативно-правового визначення сутності обов'язків піклування та утримання, а також умов та порядку їх виконання у законодавстві різних держав. Одним із дієвих засобів усунення існуючих колізій у законодавстві різних держав є використання можливостей міжнародно-правового нормотворення, зокрема у формі різноманітних актів міжнародних організацій, багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорів. Здійснення такої діяльності, зокрема шляхом гармонізації та уніфікації законодавств різних держав на основі єдиних міжнародно-правових принципів, норм і стандартів та приведення національних законодавств у відповідність до положень чинних міжнародних договорів, може тривати десятиліттями та супроводжуватися активним науковим дискусом. Не є винятком відносно цього і проблематика нормативно-правового визначення та забезпечення виконання на практиці обов'язків піклування та утримання у відносинах між батьками та дітьми, яку активно обговорюють вже не один рік також і вітчизняні вчені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За підсумками проведеного аналізу досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблем, пов'язаних із доктринальним тлумаченням і виконанням на практиці обов'язків піклування та утримання у відносинах між батьками та дітьми, було виявлено, що характерною рисою багатьох опублікованих українськими дослідниками наукових

праць є посилання виключно на нормативно-правові акти України [43; 12; 27; 10; 28]. Серед них найчастіше згадуються: Конституція України; Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р.; Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.; Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.; Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16 грудня 1993 р. № 3721-XII; Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 р. № 966-XIV; Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV; Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 6 жовтня 2005 р. № 2961-IV; Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. № 5067-VI.

Аналогічною є ситуація і на багатьох офіційних сайтах органів державної влади [34; 36] та місцевого самоврядування [35; 37], недержавних некомерційних професійних організацій [39; 45], засобів масової інформації [11; 33; 46] тощо.

Однак, відповідно до ст. 9 «Законодавство України» Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р., законодавство України запропоновано розуміти як взаємопов'язану та упорядковану систему не тільки нормативно-правових актів України, а також і чинних міжнародних договорів. Важливо акцентувати увагу на тому, що частиною законодавства України визнаються як чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, так й інші чинні міжнародні договори України [40].

Також важливо наголосити на тому, що, згідно з положеннями рішення Конституційного Суду України у справі № 1-33/2004 від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004, законодавство є лише однією з форм права, яке включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства» [42].

Зазначимо, що разом із чинними міжнародними договорами однією з поширених форм зовнішнього закріплення численних міжнародно-правових норм є також і різноманітні акти міжнародних організацій. Закріплені у їх текстах правила поведінки безпосередньо можуть використовуватись для здійснення правового регулювання відносин між суб'єктами міжнародного права або бути основою для формування міжнародного звичаю як доказу загальної практики, визнаною правовою нормою. Так, у ч. 4 ст. 265 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р., стосовно зазначеного вище закріплено: «Сторони для визначення умов договорів поставки мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо або у виключній формі цим Кодексом чи законами України» [13].

Отже, зважаючи на наведене вище, а також із урахуванням того, що серед українських учених поширеною практикою є ототожнення міжнародних договорів із міжнародно-правовими актами загалом [31; 32], на нашу думку, більш правильною є позиція тих науковців, які вважають різновидом останніх також й акти міжнародних організацій [38].

Формулювання цілей. З огляду на зазначене вище, мета статті полягає в з'ясуванні положень визнаних Україною актів міжнародних організацій і чинних міжнародних договорів України, які разом із нормативно-правовими актами України складають сімейне законодавство України, що стосуються обов'язків піклування та утримання у відносинах між батьками та дітьми.

Виклад основного матеріалу. Правовому регулюванню відносин піклування та утримання між батьками та дітьми присвячено положення численних актів міжнародних організацій і міжнародних договорів універсального, регіонального та двостороннього характеру.

На універсальному рівні найбільш відомими серед них є: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [23]; Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р. [15]; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [29]; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [30]; Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. [25]; Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 р. [26]; Конвенція про право, застосовне до аліментних зобов'язань щодо дітей від 24 жовтня 1956 р. [6]; Конвенція про визнання та виконання рішень, що стосуються зобов'язань щодо утримання дітей від 15 квітня 1958 р. [2]; Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань від 2 жовтня 1973 р. [3]; Конвенція про визнання та виконання рішень щодо аліментних зобов'язань від 2 жовтня 1973 р. [4]; Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 р. [5]; Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання від 23 листопада 2007 р. [9] тощо.

Серед європейських народів такими відомими міжнародно-правовими актами є: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [24]; Європейський кодекс соціального забезпечення від 6 листопада 1990 р. [22]; Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р. [20]; Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. [21]; Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 р. [1]; Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах від 30 жовтня 2007 р. [7] тощо.

Так у ч. 2 ст. 25 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. Прямо зазначено, що материнство і дитинство дають право на особливе піклування й допомогу. Водночас у ч. 1 ст. 25, на нашу думку, також мова йде і про право непрацездатних батьків на належні піклування та утримання з боку як їхніх повнолітніх дітей, так і з боку держави чи інших осіб, які можуть відповідати за них за законом, а саме: «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини» [23].

Відповідно до положень Преамбули Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р.: «Дитина, унаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження». Згідно з положеннями ч. 2 ст. 3 цієї ж Конвенції, її Договірні сторони повинні, враховуючи права та обов'язки батьків дитини, опікунів або інших осіб, які відповідають за неї за законом, забезпечити дитині необхідні для її благополуччя захист і піклування. Держави також мають забезпечити, щоб діяльність установ, служб та органів, відповідальних за піклування про дітей або їх захист, відповідала нормам безпеки та охорони здоров'я, численності та компетентності їх персоналу, а також щодо компетентного нагляду. Однак, відповідно до ч. 1 ст. 18 цієї Конвенції, основну відповідальність за виховання і розвиток дитини несуть саме батьки або законні опікуни. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування [25].

У схожий спосіб із положеннями Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р., у Преамбулі Європейської конвенції про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р., визнається вагома роль батьків та держави (у разі необхідності) у захисті та підтримці прав і найкращих інтересів дітей. Відповідно до ст. 2, для цілей Конвенції закріплено термін «суб'єкти батьківської відповідальності», який поширюється на батьків та інших осіб або органи, що можуть мати право здійснювати повністю чи частково батьківську відповідальність [20].

Про те, що батьки (один з батьків) чи інші особи, що відповідають за дитину, мають нести основну відповідальність за забезпечення в рамках своїх здібностей та фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини, зазначається і в Преамбулі Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 р. У Преамбулі цієї ж Конвенції також зазначається, що її Договірні сторони (держави або організації регіональної економічної інтеграції) мають забезпечити стягнення утримання на дитину з її батьків (одного з батьків) чи інших осіб, що відповідають за дитину, зокрема у випадках, коли такі особи та дитина проживають в різних державах. З цією метою такі Договірні сторони мають вживати всіх необхідних заходів, у тому числі можуть укладати міжнародні угоди. Ще однією важливою особливістю Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 р. є закріплена в ч. 3 ст. 2 «Сфера застосування» можливість будь-якої її Договірної сторони заявити про застосування всієї Конвенції або будь-якої її частини до будь-якого зобов'язання про утримання, яке випливає з сімейних відносин, батьківства, шлюбу чи спорідненості. У разі, якщо в заявах двох Договірних сторін цієї Конвенції зобов'язання про утримання співпадтимуть, то такі заяви створюватимуть відповідні зобов'язання між такими державами. Заявам окремо приділяється увага в ст. 63 Конвенції [5].у

Як Договірна сторона Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 р., Україна, відповідно до зазначених у ст. 63 положень цієї Конвенції, заявила про те, що

поширюватиме застосування розділів V «Визнання та виконання» та VIII «Загальні положення» Конвенції на стягнення утримання з: батьків на повнолітніх непрацездатних дочку, сина; мачухи, вітчима на падчерку, пасинка, які не досягли повноліття; батьків на повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання, до досягнення ними 23 років; повнолітніх дочки, сина на непрацездатних батьків; повнолітніх братів, сестер на братів, сестер, які не досягли повноліття, та непрацездатних повнолітніх братів і сестер; повнолітніх падчерки, пасинка на непрацездатних мачуху, вітчима; баби, діда на внуків, які не досягли повноліття; повнолітніх внуків, правнуків на непрацездатних бабу, діда, прабабу, прадіда [41].

Зобов'язанням про утримання, що виникають із батьківства, сімейних відносин, шлюбу чи спорідненості, зокрема зобов'язанням про утримання дитини незалежно від сімейного статусу її батьків, присвячено також положення Протоколу про право, що застосовується до зобов'язань про утримання від 23 листопада 2007 р. Відповідно до положень 4 та 5 статей цього міжнародного договору, зобов'язання про утримання можуть мати місце між: батьками – їхніми дітьми; іншими, ніж батьки, особами – особами, що не досягли 21 року; дітьми – їхніми батьками; між подружжям; між колишнім подружжям чи між сторонами шлюбу, який було визнано недійсним. Окремо, у ст. 10 зазначено вище Протоколу, закріплено право державного органу звертатись про стягнення, замість утримання виплат, що належать особі (кредиторів), якій належне їй утримання заборгували або передбачається, що заборгували [9].

Підсумовуючи характеристику положень чинних міжнародних договорів України, зазначимо, що правовому регулюванню відносин опіки, піклування та утримання між батьками та дітьми приділяється увага також і в статтях численних двосторонніх міжнародних договорів України [14].

Водночас, треба врахувати, що назви таких міжнародних договорів можуть бути різними, а саме: про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах [17]; про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [16]; про правову допомогу та правові відносини у трудових та кримінальних справах [18]; про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах [19]; про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах [47].

Висновки. За підсумками проведеного аналізу положень Міжнародного біллу про права людини [8] та чинних міжнародних договорів України було встановлено, що в їх текстах здебільшого приділяється увага обов'язкам батьків піклуватися та утримувати дітей, ніж навпаки. Учасниками правовідносин піклування та утримання між батьками та дітьми можуть бути й особи, які відповідають за них за законом, а також держави або організації регіональної економічної інтеграції.

Щодо використаного в ч. 1 ст. 13 «Міжнародні договори України» Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р., формулювання приналежності чинних міжнародних договорів України до сімейного законодавства України («Ча-

стиною національного сімейного законодавства України є міжнародні договори, що регулюють сімейні відносини, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [44], то, на нашу думку, його слід привести у відповідність до положень ст. 9 «Законодавство України» Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. У зв'язку з цим, ч. 1 ст. 13 «Міжнародні договори України» Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. пропонуємо викласти в такій редакції: «Частиною національного сімейного законодавства України є чинні міжнародні договори України, що можуть бути використані для регулювання сімейних відносин».

Водночас змінити пропонуємо й ст. 9 «Законодавство України» Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. По-перше, в іншій редакції слід викласти перший абзац ч. 1 ст. 9, у якому зазначено про чинні міжнародні договори без їх зв'язку з Україною, а саме: «Законодавство України – це взаємопов'язана та упорядкована система нормативно-правових актів України і чинних міжнародних договорів України». По-друге, у ч. 2 ст. 9 в переліку складових законодавства України після «Конституції України – Основного закону України» та перед «законами» слід додати «чинні міжнародні договори України». З урахуванням зазначених вище змін, ч. 3 ст. 9 слід виключити.

Подальше наукове обговорення місця та ролі актів міжнародних організацій і чинних міжнародних договорів України в законодавчому закріпленні обов'язків піклування та утримання у відносинах між батьками і дітьми, а також у забезпеченні їх належного виконання на практиці, зберігає актуальність як для розвитку національної правничої науки, так і для здійснення практичної діяльності правозастосовними органами України.

Використані джерела:

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union (7 December 2000). URL : http://data.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj. (дата звернення: 10.04.2024).
2. Convention of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=38>. (дата звернення: 10.04.2024).
3. Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>. (дата звернення: 10.04.2024).
4. Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=85>. (дата звернення: 10.04.2024).
5. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>. (дата звернення: 10.04.2024).
6. Convention of 24 October 1956 on the law applicable to maintenance obligations towards children. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=37>. (дата звернення: 10.04.2024).
7. Convention of 30 October 2007 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22007A1221%2803%29>. (дата звернення: 10.04.2024).

8. International Bill of Human Rights. URL : <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights> (дата звернення: 10.04.2024).

9. Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133>. (дата звернення: 10.04.2024).

10. Адамова О. С. Щодо питання про обов'язок батьків утримувати дитину. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 211–216. DOI : <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.993>.

11. Бусол О. Аліменти на утримання батьків: зобов'язання виникають не завжди! *Юридична Газета online*. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/alimenti-na-utrimannya-batkiv-zobovyazannya-vinikayut-ne-zavzhdi.html/> (дата звернення: 10.04.2024).

12. Вербіцька М. В. Актуальні проблеми стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право*. 2012. Вип. 20. Ч. 1. Т. 2. С. 32–36. URL : <http://surl.li/srqdh>.

13. Господарський кодекс України : Закон України 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 22.02.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).

14. Двосторонні міжнародні договори України (за датою укладення). *Міністерство юстиції*. URL : <https://minjust.gov.ua/m/4906>. (дата звернення : 10.04.2024).

15. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

16. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 7 липня 1993 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_002#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

17. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_174#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

18. Договір між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах від 23 травня 1995 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/428_627#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

19. Договір між Україною та Республікою Узбекистан про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах від 19 лютого 1998 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_013#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

20. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text. (дата звернення: 10.04. 2024).

21. Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

22. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) (ETS № 139) від 6 листопада 1990 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_651#Text (дата звернення: 10.04.2024).

23. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

24. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. Дата оновлення: 01.08.2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

25. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Дата оновлення: 16. 11.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

26. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_425#Text. (дата звернення: 10.04. 2024).

27. Лук'янчук О. І. Піклування про непрацездатних, немічних батьків: законодавче закріплення морального обов'язку. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 1. С. 54-59. DOI : <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.10>.

28. Малишко С. І. Поняття юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 31–35. DOI : <https://doi.org/10.32782/392238>.

29. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

30. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text. (дата звернення: 10. 04.2024).

31. Мінченко А., Мазур А. Міжнародні нормативні акти як джерела регулювання зовнішньоекономічних відносин та їх співвідношення з національним законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 64–68. DOI : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.11>.

32. Могілевський Л. В. Місце та значення міжнародних нормативно-правових актів у системі джерел трудового права України. *Юридична наука*. 2020. № 5 (107). Т. 2. С. 203–209. DOI : <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-2.25>.

33. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей: підстави виникнення та порядок виконання. *Юридична Газета online*. URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/obovyazok-batkiv-utrimuvati-povnolitnih-ditey-pidstavi-viniknennya-ta-poryadok-vikonannya.html>. (дата звернення: 10.04.2024).

34. Обов'язок батьків утримувати своїх дітей та його виконання. *Судова влада України. Чечельницький районний суд Вінницької області*. URL : <https://ch.vn.court.gov.ua/sud0229/analiz/164405/> (дата звернення: 10.04.2024).

35. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про свої непрацездатних батьків. *Оболонська сільська рада об'єднана територіальна громада. Полтавська область, Кременчуцький район*. URL : <https://obolonska-gromada.gov.ua/news/1613574997>. (дата звернення: 10.04.2024).

36. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Білокуракинська районна державна адміністрація. Луганська область*. URL : https://bk.loga.gov.ua/oda/press/news/obovyazok_povnolitnih_ditey_pikluvatisya_pro_svoyih_neppracездатnih_batkiv. (дата звернення: 10.04.2024).

37. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Тараканівська громада. Рівненська область, Дубенський район*. URL : <https://tarakanivska-gromada.gov.ua/news/1638786322/>. (дата звернення: 10.04.2024).

38. Павлова Т. О. Міжнародний аспект охорони прав дітей та батьків кримінально-правовими засобами. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. Вип. 1 (36). Т. 25. 2023. С. 39–44. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1\(36\)-6](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-6).

39. Паламарчук Н. Стягнення аліментів на утримання батьків: що потрібно врахувати? *Національна асоціація адвокатів України*. URL : <https://unba.org.ua/publications/5919-styagnennya-alimentiv-na-utrimannya-bat-kiv-sho-potribno-vrahuvati.html>. (дата звернення: 10.04.2024).

40. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).

41. Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання : Закон України від 11.01.2013 р. № 26-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26-18#n2>. (дата звернення: 10.04.2024).

42. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).

43. Розгон О. В. Примусове стягнення аліментів на користь непрацездатних та нужденних батьків. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2010. № 5 (53). С. 84–93.

44. Сімейний кодекс України : Закон України 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).

45. Сімейний кодекс України. Стаття 180. Обов'язок батьків утримувати дитину. Науково-практичний коментар до статті 180 Сімейного кодексу України. *VKD. Юридична допомога*. URL : <https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-180-obov-yazok-batkiv-utrumuvaty-dytnu/>. (дата звернення: 10.04.2024).

46. Стягнення аліментів на непрацездатних батьків. *PRAVOKATOR*. URL : <https://pravokator.club/zvity-pro-zahody/styagnennya-alimentiv-na-nepratsezdatnyh-batkiv/>. (дата звернення: 10.04.2024).

47. Угода між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах від 23 листопада 2000 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_600#Text. (дата звернення: 10.04.2024).

References:

1. European Union. (2016). Charter of Fundamental Rights of the European Union (7 December 2000). N. p. URL : http://data.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj. [in English].

2. Hague Conference on Private International Law. (1958). Convention of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=38>. [in English].

3. Hague Conference on Private International Law (1973a). Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. N. p. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>. [in English].

4. Hague Conference on Private International Law (1973b). Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations. N. p. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=85>. [in English].

5. Hague Conference on Private International Law (2007a). Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. N. p. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>. [in English]

6. Hague Conference on Private International Law (1956). Convention of 24 October 1956 on the law applicable to maintenance obligations towards children. N. p. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=37>. [in English].

7. European Union (2007). Convention of 30 October 2007 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. N. p. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22007A1221%2803%29>. [in English].

8. United Nations Human Rights (2024). International Bill of Human Rights. N. p. URL: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights/international-bill-human-rights>. [in English].

9. Hague Conference on Private International Law. (2007b). Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. (2007) N. p. URL : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133>. [in English].

10. Adamova, O. S. (2019). Shchodo pytannia pro oboviazok batkiv utrymuvaty dytynu. *Yurydychnyi visnyk - Legal Bulletin*, 4, 211–216. DOI : <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.993>. [in Ukrainian].

11. Busol, O. (2024). Alimenty na utrymannia batkiv: zoboviazannia vynykaiut ne zavzhdy! *Yurydychna Hazeta online - Legal Gazette online*. N p. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/alimenti-na-utrimannya-batkiv-zoboviazannya-vinikayut-ne-zavzhdi.html>. [in Ukrainian].

12. Verbitska, M. V. (2012). Aktualni problemy stiahnennia alimentiv na nepovnolitnikh ditei. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Ser. Pravo - Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Ser. Righ*, 20, Part. 1, Vol. 2, 32–36. URL : <http://surl.li/srq dh>. [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). Hospodarskyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy 16.01.2003 r. № 436-IV. Data onovlennia: 22.02.2024. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. [in Ukrainian].

14. Ministerstvo yustytysii. (2024). Dvostoronni mizhnarodni dohovory Ukrainy (za datoju ukladennia). N. p. URL : <https://minjust.gov.ua/m/4906>. [in Ukrainian].

15. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024a). Deklaratsiia prav dytyny vid 20 lystopada 1959 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text. [in Ukrainian].

16. Verkhovna Rada Ukrainy. (1993a). Dohovir mizh Ukrainoiu i Lytovskoiu Respublikoiu pro pravovu dopomohu ta pravovi vidnosyny u tsyvilnykh, simeinykh i kryminalnykh spravakh vid 7 lyupnia 1993 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_002#Text. [in Ukrainian].

17. Verkhovna Rada Ukrainy. (1993b). Dohovir mizh Ukrainoiu i Respublikoiu Polshcha pro pravovu dopomohu ta pravovi vidnosyny u tsyvilnykh i kryminalnykh spravakh vid 24 travnia 1993 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_17_4#Text. [in Ukrainian].

18. Verkhovna Rada Ukrainy. (1995). Dohovir mizh Ukrainoiu ta Latviiskoiu Respublikoiu pro pravovu dopomohu ta pravovi vidnosyny u tsyvilnykh, simeinykh, tru-dovykh ta kryminalnykh spravakh vid 23 travnia 1995 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/428_627#Text. [in Ukrainian].

19. Verkhovna Rada Ukrainy. (1998). Dohovir mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Uzbekystan pro pravovu dopomohu ta pravovi vidnosyny u tsyvilnykh ta simeinykh spravakh vid 19 liutoho 1998 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/vshow/860_013#Text. [in Ukrainian].

20. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996a). Yevropeiska konventsiiia pro zdiisnennia prav ditei vid 25 sichnia 1996 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text. [in Ukrainian].

21. Verkhovna Rada Ukrainy (1996b). Yevropeiska sotsialna khartiia vid 3 travnia 1996 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text. [in Ukrainian].

22. Verkhovna Rada Ukrainy (2024b). Yevropeiskyi kodeks sotsialnoho zabezpechennia (perehlianutyi) (ETS № 139) vid 6 lystopada 1990 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_651#Text. [in Ukrainian].

23. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024c). Zahalna deklaratsiia prav liudyny vid 10 hrudnia 1948 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. [in Ukrainian].

24. Verkhovna Rada Ukrainy (1997). Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 r. Data onovlennia: 01.08.2021. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [in Ukrainian].

25. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Konventsiiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 r. Data onovlennia: 16.11.2023. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. [in Ukrainian].

26. Verkhovna Rada Ukrainy (2006). Konventsiiia pro stiahnennia alimentiv za koronom vid 20 chervnia 1956 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_425#Text. [in Ukrainian].

27. Lukianchuk, O. I. (2019). Pikluvannia pro nepratsездatnykh, nemichnykh batkiv: zakonodavche zakriplennia moralnoho oboviazku. *Pravo ta derzhavne upravlinnia - Law and public administration*, 2(35), vol. 1, 54–59. DOI : <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.10>. [in Ukrainian].

28. Malyshko, S. I. (2022). Poniattia yurydychnoho oboviazku povnolitnykh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsездatnykh batkiv. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii - Actual problems of native jurisprudence*, 1, 31–35. DOI : <https://doi.org/10.32782/392238>. [in Ukrainian].

29. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024d). Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16 hrudnia 1966 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. [in Ukrainian].

30. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024e). Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava vid 16 hrudnia 1966 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text. [in Ukrainian].

31. Minchenko, A., Mazur, A. (2021). Mizhnarodni normatyvni akty yak dzherela rehuliuvannia zovnishnoekonomichnykh vidnosyn ta yikh spivvidnoshennia z natsionalnym zakonodavstvom Ukrainy. *Pidpriiemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Entrepreneurship, economy and law*, 1, 64–68. DOI : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.11>. [in Ukrainian].

32. Mohilevskiy, L. V. (2020). Mistse ta znachennia mizhnarodnykh normatyvno-pravovykh aktiv u systemi dzherel trudovoho prava Ukrainy. *Yurydychna nauka - Legal science*, 5(107), vol. 2, 203–209. DOI : <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-2.25>. [in Ukrainian].

33. Yurydychna Hazeta online. (2023). Oboviazok batkiv utrymuvaty povnolitnykh ditei: pidstavy vynykennia ta poriadok vykonannia. *Yurydychna Hazeta online - Legal Gazette online*. N. p. URL : <https://jur-gazeta.com/golovna/obovyazok-batkiv-utrimuvati-povnolitnih-ditey-pidstavi-vinikennya-ta-poryadok-vikonannya.html>. [in Ukrainian].

34. Chechelnytskyi raionnyi sud Vinnytskoi oblasti. (2015). Oboviazok batkiv utrymuvaty svoikh ditei ta yoho vykonannia. *Sudova vlada Ukrainy - Judicial power of Ukraine*. N. p. URL : <https://ch.vn.court.gov.ua/sud0229/analiz/164405/>. [in Ukrainian].

35. Obolonska silska rada obiednana terytorialna hromada. Poltavska oblast, Kremenchutskyi raion. (2021). Oboviazok povnolnitnikh ditei pikluvatysia pro svoi nepratsezdatnykh batkiv. N. p. URL : <https://obolonska-gromada.gov.ua/news/1613574997/>. [in Ukrainian].

36. Bilokurakynska raionna derzhavna administratsiia. Luhanska oblast. (2018). Oboviazok povnolnitnikh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsezdatnykh batkiv. N. p. URL : https://bk.loga.gov.ua/oda/press/news/oboviazok_povnolnitnih_ditey_pikluvatysia_pro_svoiyh_nepratsezdatnih_batkiv. [in Ukrainian].

37. Tarakanivska hromada. Rivnenska oblast, Dubenskyi raion. (2021). Oboviazok povnolnitnikh ditei pikluvatysia pro svoikh nepratsezdatnykh batkiv. N. p. URL : <https://tarakanivska-gromada.gov.ua/news/1638786322/>. [in Ukrainian].

38. Pavlova, T. O. (2023). Mizhnarodnyi aspekt okhorony prav ditei ta batkiv kriminalno-pravovymy zasobamy. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravoznavstvo - Odesa National University Herald. Jurisprudence*, 1(36), vol. 25, 39–44. DOI : [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1\(36\)-6](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-6). [in Ukrainian].

39. Palamarchuk, N. (2020). Stiahnennia alimentiv na utrymannia batkiv: shcho potreбно vrakhuvaty? *Natsionalna asotsiatsiia advokativ Ukrainy - National Association of Lawyers of Ukraine*. N. p. URL : <https://unba.org.ua/publications/5919-styagnennya-alimentiv-na-utrimannya-bat-kiv-sho-potreбно-vrahuvati.html>. [in Ukrainian].

40. Verkhovna Rada Ukrainy. (2023). Pro pravotvorchu diialnist : Zakon Ukrainy vid 24.08.2023 r. № 3354-IKh. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>. [in Ukrainian].

41. Verkhovna Rada Ukrainy. (2013). Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro mizhnarodne stiahnennia alimentiv na ditei ta inshykh vydiv simeinoho utrymannia : Zakon Ukrainy vid 11.01.2013 r. № 26-VII. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26-18#n2>. [in Ukrainian].

42. Verkhovna Rada Ukrainy (2004). Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia) № 15-rp/2004 vid 2 lystopada 2004 r. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>. [in Ukrainian].

43. Rozghon, O. V. (2010). Prymusove stiahnennia alimentiv na koryst nepratsezdatnykh ta nuzhdennykh batkiv. *Mala entsyklopediia notariusa - Small notary encyclopedia*, 5(53), 84–93. [in Ukrainian].

44. Verkhovna Rada Ukrainy (2002). Simeinyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy 10.01.2002 r. № 2947-III. Data onovlennia: 01.01.2024. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. [in Ukrainian].

45. VKD. Yurydychna dopomoha. (2024). Simeinyi kodeks Ukrainy. Stattia 180. Oboviazok batkiv utrymuvaty dytnu. Naukovo-praktychnyi komentar do statti 180 Simeinoho kodeksu Ukrainy. N. p. URL : <https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-180-obov-iazok-batkiv-utrymuvaty-dytnu/>. [in Ukrainian].

46. PRAVOKATOR. (2021). Stiahnennia alimentiv na nepratsezdatnykh batkiv. N. p. URL : <https://pravokator.club/zvity-pro-zahody/styagnennya-alimentiv-na-nepratsezdatnyh-batkiv/>. [in Ukrainian].

47. Verkhovna Rada Ukrainy (2001). Uhoda mizh Ukrainoiu ta Turetskoiu Respublikoiu pro pravovu dopomohu ta spivrobotnytstvo v tsyvilnykh spravakh vid 23 lystopada 2000 r. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_600#Text. [in Ukrainian].

Perepolkin S., Doctor of Law, Professor, Head of the Department of International Law of the Educational and Scientific Institute of Law and International Legal Relations of the University of Customs and Finance (Dnipro, Ukraine)

OBLIGATION OF CARE AND MAINTENANCE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS AND CHILDREN: INTERNATIONAL LEGAL ASPECT

The article analyzes the acts of international organizations recognized by Ukraine and the current international treaties of Ukraine. Together with the normative legal acts of Ukraine, these form the family legislation of Ukraine, containing rules of conduct related to the duties of care and maintenance in relations between parents and children. In the process of research, we substantiated the opinion regarding the impropriety of equating international treaties with international legal acts, which include various acts of international organizations. It was established that in the texts of acts of international organizations recognized by Ukraine and current multilateral and bilateral international treaties of Ukraine, attention is mostly paid to the duties of parents to care for and maintain children, rather than the other way around. It was revealed that in the current international treaties of Ukraine, along with parents and children, participants in the legal relationship of care and maintenance can also include persons who are legally responsible for them, as well as states or organizations of regional economic integration. We found a contradiction in the legislation of Ukraine between the provisions of Part 1 of Art. 13 of the Family Code of Ukraine dated January 10, 2002, and the provisions of Art. 9 of the Law of Ukraine "On Law-Making Activities" dated August 24, 2023. This contradiction arises from the fact that, according to the Family Code of Ukraine, only international treaties for which the Verkhovna Rada of Ukraine has given binding consent are part of the family legislation of Ukraine, and not all current international treaties, as specified in the Law of Ukraine "On Law-Making Activities". In this context, it is suggested to amend Part 1 of Art. 13 of the Family Code of Ukraine dated January 10, 2002, as follows: "International treaties of Ukraine that regulate family relations are part of the national family legislation of Ukraine." We also propose to amend Article 9 of the Law of Ukraine "On Law-Making Activities" dated August 24, 2023.

Keywords: duty of care, duty of maintenance, parents, children, family legislation, Ukrainian legal acts, international treaties of Ukraine.